

כשרות החלב - א

תערובת חלב טריפה

היתר החלב

בגמ' (בכורות ו' ע"ב): "חלב דבהמה טהורה מנלן דשרי (בגמ' לעיל שם, שהרי דם נעכר ונעשה חלב, וגם שאבמה"ח אסור). איילמא מדאסור רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי, ואימא חלב לחודיה אסור באכילה ומותר בהנאה, בשר בחלב בהנאה נמי אסור, ולר"ש דשרי בהנאה, משכחת לה למילקי על בישוליה. אלא מדגלי רחמנא דבפסולי המוקדשין (דברים י"ב) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב, הא דחולין שרי, ואימא דחולין אסור באכילה ושרי בהנאה, דקדשים בהנאה נמי אסור. אלא מדכתיב (משלי כ"ז) ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותך, ודילמא לסחורה. אלא מדכתיב (שמואל א' י"ז) ואת עשרת חריצי החלב (פירש"י, חריצי גבינים, וקאמר ליה ישי לדוד, שיוליכם במלחמה לשר האלף). ודלמא לסחורה, אטו דרכה של מלחמה לסחורה. ואיבעית אימא מהכא (שמות ג') ארץ זבת חלב ודבש, ואי לא דשרי, משתבח לן קרא במידי דלא חזי. ואב"א מהכא (ישעיהו נ"ה) לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב" (פירש"י, וכתוב לעיל מינה - לכו שברו ואכלו).¹

חלב היוצא מבהמה טמאה

בגמ' שם נאמר שאיסור אכילת גמל נזכר בתורה פעמיים: "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם" (ויקרא פ"א פ"ד, ו: "אף את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה את הגמל ואת הארנבת ואת השפן כי מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם" (דברים פ"ד פ"ז), אחד לאסור עצמו ואחד לאסור חלבו.

ומקשה הגמ': "אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אלא מעתה, טעמא דרבנן מגמל גמל... הא לאו הכי הוה אמינא, חלב דבהמה טמאה שרי. מאי שנא מהא דתניא - הטמאים, לאסור צירן ורוטבן וקיפה שלהן. איצטריך, סלקא דעתך אמינא, הואיל דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, דאמר מר - דם נעכר ונעשה חלב, וכיון דחידוש הוא, בבהמה טמאה נמי לישתרי, קמ"ל. הניחא למאן דאמר דם נעכר ונעשה חלב (פירש"י, במסכת נדה ט') - דם נדות נעכר מחמת הלידה ונעשה חלב, הלכך חידוש הוא, דמעיקרא הוה דם והאוכלו בכרת, והשתא מישתרי. אלא למאן דאמר - איבריה מתפרקין הימנה ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חדש, מאי איכא למימר (פירש"י, אבריה מתפרקין מחמת הלידה, ואין נפשה - אין דמה חוזר עליה, עד עשרים וארבעה חדש, ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה, ולא משום דדם נעשה חלב. והשתא כיון דלאו מחמת דם קאתי, לאו חידוש הוא"). איצטריך, סד"א הואיל וליכא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא, והאי חלב כי אבר מן החי הוא ושרי, והילכך אפילו בבהמה טמאה לישתרי, קמ"ל."

חלב היוצא מבהמה טריפה

מקור הדין

שנינו במשנה (חולין קט"ז ע"ב): "כשרה שינקה מן הטרפה, קבתה אסורה". וכתבו הר"ף (שם פ"ג) והרא"ש (שם פ"ג ס' נ"ב): "ואע"ג דלית הילכתא הכי, דקיימא לן דחלב שבתוך הקיבה פירשא בעלמא היא ושרי, גמרינן מינה דחלב טריפה שאינה בתוך הקיבה אסורה". וכ"פ בשו"ע (י"ד ס' פ"א סעי' א'): "חלב בהמה וחיה טמאה או טריפה, וצירה ומי רגליה, אסורים כבשרה".

נקיבת הכרס

בין הטרופות שנינו במשנה (חולין מ"ב ע"א): "הכרס הפנימית שניקבה". וכ"פ בשו"ע (י"ד ס' מ"ח סעי' ב'): "כרס שניקב, טריפה. ואין לו דבר שישתום אותו, שהרי החלב שעליו אסור". וכתב בפתחי תשובה (שם ס"ק ב'): "עיי' בספר בינת אדם שער איסור והיתר סימן כ"ו שכתב - שאלה, עז אחת שדקרוה בין הצלעות סמוך לבטן ויצא פרש, ונראה שהיה ניקב הכרס, ועבר עליה יותר מ"ב חודש והיא חיה ויולדת, מה דינה. והשיב, לכאורה כיון שיצא הפרש, וא"כ בודאי ניקב הכרס, הוי ודאי טריפה, ולא מהני אף אם כחול ימים ירבה, כמ"ש בסי' נ"ז. אך אחר העיון נראה, דאין זו רק ספק טריפה. כי בטור הביא דעת יש אומרים, דכרס הפנימי היינו דוקא מפרעתא, דהיינו למטה הרואה את הקרקע, אבל למעלה ממנו במקום הצלעות, לא נטרפה אם ניקב הכרס, אלא או ברובו או טפח. וזהו דעת בעל העיטור, אבל דעת רוב הפוסקים דניקב הכרס בכל מקום שהוא טריפה במשהו. והמגיה בטור כתב, שהחוש והנסיון מעיד על דעת ראשונה. לפ"ז הוי ספק דפלוגתא, וכיון שחיתה י"ב חודש או שילדה, היא כשירה, עכ"ד. ע"ש. ולע"ד לכאורה היתר זה צ"ע, מאחר שדעת רוב הפוסקים להטריף בכל מקום במשהו, כמו שכתב הוא ז"ל בעצמו, א"כ הרי כתב הפמ"ג בסימן פ"א סק"ה, דספק פלוגתא היכא דרבים סוברים כן, אף חי י"ב חודש אין להתיר ע"ש...".²

¹ וראה בשטמ"ק ובר"ט אלגזי לרמב"ן שם, למה לא הוכיחו ממה שאאע"ה נתן למלאכים חלב, אף שקיים כל התורה כולה.

² וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ח י"ד ס' ב' ס"ק ט' - ס"ק י"א, שהביא חבל אחרונים שדנו בזה, חלקם אוסרים, וחלקם מתירים עכ"פ לאחר י"ב חודש. 1 אברהם צבי הכהן/חלב, חמאת וגבינת נכרים/ הערות תתקבלנה בברכה

נקיבת הכרס לצורך הוצאת גזים, הינה תופעה מצויה כיום, בעיקר בחלק מארצות דרום אמריקה, בהן הבהמות רועות במרעה טבעי, ואינן מקבלות תוספי תזונה להקלת העיכול, אך לא באירופה או באר"י.

ניתוח קיסרי

כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קנ"ד): "אשר הציע לפנינו בענין סדורים לניתוחים ויטרינרים לפרות, באופן שלא יהיו טריפה, בדרך זה שאל אודות ניתוחים קיסרים ללא הטרפת הבהמה, ובאופן שלא יהיה צורך להוציאה מעדר החולבות... קבלת חז"ל, דניטל האם כשרה - חולין נ"ד ע"א וסנהדרין ל"ג ע"א, וכנפסק בשו"ע [יו"ד] סי' מ"ה. אלא דב"י מביא מרבינו הרוקח, דאם נימק האם טריפה, ובאר"ז סי' ת"א והובא בד"מ, דניקב האם טריפה, נחתך כשר, נימוקה טריפה. ולכן פסק רמ"א שם, דיש להחמיר בניקב ונימוק, אם לא בהפסד מרובה. ודעת הב"ח שם ובתשובה סי' קנ"ו להחמיר בניקב אפילו דיעבד, והש"ך ופ"ח ועו"פ דחו דבריו וקיימו שיטת הרמ"א... ובניתוח קיסרי, הניתוח והתפירות הם בגדר ניקב, דלדעת הרמ"א ודעמיה אסור, אם לא בהפסד מרובה. וטריפת פרה ברפת, יתכן שהיא בגדר הפסד מרובה, בתנאי שאי אפשר למכרה לגוי בהפסד לא גדול. וגם כשבאנו להתיר בהפסד מרובה, פשוט דצריך השגחה בשעת הניתוח הזה, שלא יפגעו באברים הפנימים דנקובתן במשהו... ולענין חלב בהמה הזאת, אם החלב מבהמה שלפי המצב אנו פוסקים עליה תורת טריפה לכתחלה, ואינה מותרת אלא בהפסד מרובה, פשיטא דגם החלב בדרגא זאת".

חלב של ספק טריפה

כתב בשו"ת יביע אומר (שם ס"ק י"ד): "ראיתי בשו"ת בית שלמה מסקאלא (חיו"ד סי' ק) שכתב, דמש"כ איזה אחרונים לחלק בנדון דידן [א.ה. של בהמה שנדקרה בין צלעותיה וחוששים שניקבה הכרס], בין גוף הבהמה שיש לה חזקת איסור אבר מן החי, לחלב שאין לו חזקת איסור, זה אינו. שאם כן, מה השיב רש"י לרבותיו [א.ה. עי' רשב"א חולין ט' ע"א], בדין נאבדה הריאה, אתמול אכלנו מחלבה, והיום נחזיקנה בטרפה, הא שאני בין הבהמה לחלב, מהטעם הנ"ל, אלא ודאי דליתא. והיינו טעמא, שכיון שנולד הספק ביחוד על הבהמה ועל החלב, והואיל ואנו אוסרים את הבהמה משום חזקת איסור אמה"ח, דין החלב כדין הבהמה, דקי"ל בספ"ק דכתובות מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה, דחזקה דידה מהני לבתה, וכמ"ש התוס' כתובות (כ"ו ע"ב), וכן מבואר בתשובת נודע ביהודה קמא (חיו"ד סי' נ"ז). עי"ש. עכת"ד. (וע"ע בשו"ת ברית אברהם (חיו"ד סי' כא אות ד והלאה). ודו"ק) והנה גם בשו"ת תפארת יוסף (חיו"ד סי' ח) צידד להתיר החלב בנ"ד, דשאני הבהמה שיש לה חזקת איסור אמה"ח ואיסור שאינו זבוח, משא"כ החלב שאין לו חזקת איסור, ותמיד עומד בחזקת היתר, ושוב חזר בו לפמש"כ הריטב"א בעירובין וכו', והעלה לאסור גם החלב, ובהערת כליל תפארת (שם אות ב) העיר עוד ע"פ דברי הנודע ביהודה (חיו"ד סי' נז), שחזקת טהרה של האשה, מועילה לטהר גם הדם שיוצא ממנה וכו', הגע עצמך, שאל"כ לא תועיל חזקת כשרות של הבהמה לחלב, ובי"ד (סימן פא) מבואר דמהני החזקה גם לחלב וכו'. עי"ש. ובשו"ת שערי צדק (חיו"ד ס"ס סז) העלה ג"כ לאסור החלב, ומשום שחזקת כשרות של החלב של אתמול, חלפה והלכה לה, והחלב של היום לא הוחזק בכשרות כלל, אלא מכח הבהמה שהיא בחזקת כשרות, וא"כ הוא נמשך אחר הבהמה גם להחמיר. עי"ש. וכן העלה בשו"ת בית יצחק ח"א מיו"ד (סי' עב), דלא אמרינן אוקי החלב בחזקת היתר, כיון שנולדה בפנינו ריעותא בבהמה. וכמ"ש בראש אפרים (סי' לט סכ"ב), ושכן כתב השבות יעקב. וכן פסק השואל ומשיב. עכת"ד. וכן פסק בשו"ת יהודה יעלה אסאד (חיו"ד ס"ס ס...) וכן פסקו בשו"ת מהר"ם שיק (חיו"ד סי' סו) בד"ה מכל מקום, ובשו"ת טוב טעם ודעת קמא (סי' נז וסי' עד), עי"ש. וכן העלה בשו"ת מנחת שי (סימן ד)".

היתר חלב שנחלב מטריפה ומספק טריפה, מכח ביטול ברוב ובששים

בשו"ע (יו"ד סי' צ"ח סעי' א' וב') מבואר, שלח שנתערב מין במינו בלח, בטל מן התורה ברוב, ומדברנן בששים. לפי הידוע היום, יש רק מיעוט בהמות מנותחות, אבל לא ששים בהמות שאינן מנותחות כנגדן. לכן יש לדון, אם אפשר לבטל את החלב שנחלב מהבהמות המנותחות, בחלב שנחלב מהבהמות הכשרות.³

כתב בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' ל"ו): "נשאלתי על בהמה שמחמת אכילה מרובה נפחה כריסה, והרפואה לזה שדוקרין אותה כנגד הכרס ויוצא הריח ורפא לה, והוריתי שהבהמה צריכה להמתין י"ב חודש מיום הדקירה ואז תהיה כשרה לשחיטה ולאכילה", וציין לדברי החי אדם. ואח"כ כתב: "ואשר להחלב, מפני שזה הפסד מרובה, אמרתי שחלב שלה יבטל ברוב חלב של היתר, ע"פ דברי התה"ד (סימן קעא) והש"ך (סי' צב ס"ק ח, סי' קי"ד ס"ק כא, וסי' קט"ו ס"ק כח), שבספק איסור לא שייך מבטל איסור לכתחלה. ויעויין בערך השלחן יור"ד (סימן קיד דף קא דין יב), שמביא כן בשם הש"ך, דלא שייך מבטל איסור לכתחילה, כיון דספק הוא... ואעפ"י שהפמ"ג באר"ח (סימן תמה מ"ז ס"ק ד, וסימן תסז א"א ס"ק ד) מחלק בענין זה בין ספק איסור דאורייתא לספק איסור דרבנן, מ"מ כיון שהרבה אחרונים מתיירים בזה אפילו בספק איסור תורה, עיין כנה"ג (בהגהות הטור, סימן צט אות טז) שספק איסור מותר לבטל לכתחילה, ובשו"ת אמר שמואל חיו"ד (סימן א) הביא דבריו וכתב בפשיטות שגם ספק איסור של תורה מותר לבטל, ועיין שו"ת חתם סופר חיו"ד (סוף סימן סב) שהסכים שמותר לבטל לכתחילה דבר שהוא רק ספק איסור, ובספר חוות דעת (סימן צב ביאורים ס"ק ו) כתב לחלק בענין זה, בין אם נקרא על הדבר שם איסור או לא, דבלא נקרא עדיין על הדבר שם איסור, שרי לבטל לכתחילה, אבל אם כבר נקרא על הדבר שם איסור אסור, ומשמע מדבריו שבלא נקרא על הדבר שם איסור עדיין, אע"פ שהוא ספק איסור דאורייתא מותר לבטל לכתחילה, לכן סמכתי על זה להתיר בהפסד מרובה".

מפרש בשו"ת יביע אומר (ח"ח יו"ד סי' ב' ס"ק ט"ו): "כוונתו שהואיל וק"ל מין במינו בטל ברוב היתר מן התורה, וכאן הרי ביטל החלב ברוב היתר, אף שצריך ששים מדברנן נגד האיסור, כיון שאיסור החלב הוא רק משום ספק טריפה, ה"ל לגבי החלב ספקא דרבנן ולקולא. ומצינו כיו"ב בש"ע יו"ד (סי' יד ס"ה) בדין עובר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואח"כ נשחטה האם והוציאו העובר והרי היא נקבה, החלב שלה אסור לשתות, והואיל והוא בא מכלל האיברים, ויש בה אבר אחד שאסור, הרי

³ אבל אי אפשר לבטל את הבהמות הטרפות ברוב הכשרות, כיון שבעלי חיים חשיבי ולא בטלי, כדאיתא בזבחים ע"ג ע"א.

2 אברהם צבי הכהן/חלב, חמאת וגבינת נכרים/ הערות תתקבלנה בברכה

זה כחלב טרפה שנתערב בחלב כשרה. וכתב הש"ך (בס"ק יב), כתב הב"ח שאם היה ששים בבהמה בבשר גידים ועצמות כנגד האבר האסור, כל החלב מותר, כדין כל תערובת שבטל בששים. ותימה כי מי הגיד לו נביאות זו, שמא מאבר קטן זה החלב מתרבה יותר משאר איברים, ולעולם אינו בטל. וכ"כ הדרישה סברא זו. ומ"מ נראה כי לא יהיה אלא ספק, כיון דהוי מין במינו שבטל ברוב מן התורה, וספק אם יש ששים, ה"ל ספקא דרבנן ולקולא. (וכ"כ עוד בנקודות הכסף שם, ודלא כהט"ז). וע"ע באחרונים שם... ומיהו בקובץ הערות על יבמות (סי' מב אות ה) כתב, שספק איסור שנתערב מין במינו ברוב היתר, אסור עד שיהא ששים לבטלו. ולא דמי לתערובת מין במינו שנשפך ויש רוב היתר דאזלינן לקולא, דשאני הכא דעיקר הספק הוי בדאורייתא קודם שנתערב, ונתגלגל אח"כ לדרבנן. וכ"פ בשו"ת יביע אומר (שם ס"ק ט"ו), להקל גם בלי ביטול בששים, מכח ספקא דרבנן לקולא.

אבל בשו"ת שבט הלוי (שם) החמיר יותר, וכתב לענין פרה שנותחה ניתוח קיסרי בנוכחות משגיח: "מענין בטול החלב, מיסוד אין מבטלין לכתחלה, ודאי הדבר נוטה כאן להקל. דלא זו להט"ז סי' צ"ט סק"י, דאם מי שנתבטל בשבילו אינם יודעים, אף דנתבטל בשבילם, מכל מקום אין אסור לאחרים, אלא גם למש"כ הגרעק"א שם לחלוק, דגם מי שרוצה לקנות, נקרא נתבטל בשבילם, ונשמע מזה דגם שאינם יודעים, דלא כט"ז, מכל מקום הכא נוטה דלא שייך גדר אין מבטלים וכו'. דגם אם נדין זה רק בגדר ספק איסור, הא רבו הסוברים דבספק איסור אין דין אין מבטלין איסור לכתחלה, כמש"כ הש"ך סי' פ"ד וסי' צ"ב וסי' קי"ד ועוד, ובפרט בבטול לח בלח, דלכו"ע דין אין מבטלין רק מדרבנן. ובהא דידן יראה דעדיף מספק איסור, דבכל מקום שאנו אומרים שכשר בשעת הדחק או הפסד מרובה, הרי קובעים שכשר לגמרי מעיקר הדין, דאם נשאר נדנד ספק איסור, לא היינו מתירים לגמרי [וגם לא ברור לי אם דעת הרוקח ודעמיה להטריף מדין ודאי טריפה, או מספק איסור טריפה של תורה, ובשעת הדחק והפסד מרובה גם זה מתירים], ופשוט. ומכל מקום כל זה רק אם ברור ע"פ השגחה, דאין חשש נגיעה בשאר אברים, כנ"ל".

כפי הנהוג היום באר"י, מאשרים אפילו לכשרות רגילה, רק חלב מפרות שהיתה השגחה על צורת הניתוח.

חשש חלב טרפה, בסתם בהמה

איתא בגמ' (חולין י"א ע"א): "מנא הא מילתא דאמור רבנן, זיל בתר רובא. מנלן, דכתיב - אחרי רבים להטות. רובא דאיתא קמן, כגון ט' חנויות וסנהדרין (פירש"י, תשע חנויות, כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה, ונמצא בשר בארץ, הלך אחר הרוב, דהא קמן חזינא דרובא דהיתרא. וסנהדרין, דתנן (סנהדרין מ'), י"ב מזכין וי"א מחייבין, זכאי, לא קא מיבעיא לן. כי קא מיבעיא לן, רובא דליתיה קמן, כגון קטן וקטנה (פירש"י, קטן וקטנה, דפליגי רבנן עליה דר"מ ביבמות (ס"א ע"ב), דתנן, יבם קטן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה, ולא חיישינן שמא תמצא אילונית או הוא סריס, ונמצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה, דבעי להקים לאחיו שם, והאי לאו בר הכי הוא, אלא אמרינן, זיל בתר רוב קטנים דעלמא, דאינם סריסים. והיינו רובא דליתיה קמן), מנלן... רב אשי אמר, איתא משחיטה עצמה, דאמר רחמנא - שחוט ואכול. וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט. אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא. אמר רב אשי, אמרינא לשמענא קמיה דרב כהנא, ואמרי לה, רב כהנא קמיה דרב שימי, ואמר ליה, ודלמא היכא דאפשר אפשר, היכא דלא אפשר לא אפשר".

פירש"י: "היכא דאפשר לעמוד על בירור, בודקין, ולא סמכינן ארובא, וצריכינן לבדוק בהמה מכל י"ח טרפות. אי נמי כגון קטן וקטנה דאפשר לנו להמתין עד שיגדלו ונדע שאינו סריס, נמתין. והנך כוליה, משום דלא אפשר הוא... אלא ודאי הלכה למשה מסיני, הא דסמכינן ארובא, אפילו היכא דאפשר. אי נמי, אחרי רבים להטות, משמע בין רובא דאיתיה קמן בין רובא דליתיה קמן, דמאי שנא האי מהאי. ואהא מלתא סמכינן, ולא בדקינן כל י"ח טרפות. ונקובת הריאה, משום דשכיח בה ריעותא בדקינן. והיכא דאיתרמי דאיפרשה ריאה ולא בדק, מתאכלא, דסמכינן אהא ואדרב הונא דאמר (חולין ט') - נשחטה בחזקת היתר עומדת, ואין מפרסמין הדבר".

וכ"כ רש"י עוד (ביצה ל"ד ע"א): "אף על גב דמחמרינן אנפשינן ובדקינן, מיהו סמכינן ארובא, ורוב בהמות אינן טרפות".

למדנו, שמותר לאכול בהמה שנשחטה, בלי לבדוק אם היא טריפה, משום שרוב הבהמות אינן טרפות. לפי מה שנתבאר לעיל, שחלב של בהמה טריפה אסור, על כרחנו שגם החלב מותר מטעם זה, ואין צריך לחשוש שהבהמה שממנה נחלב החלב היא טריפה.

חשש חלב טריפה בתערובת חלב מהרבה בהמות⁴

מקום החשש

בשו"ת משכנות יעקב (י"ד ס"ס ט"ז) כתב להוכיח, שטריפות לא היו מצויות בימי חז"ל: "זריקת הדם ודאי היתה קודם הפשט לגמרי, ואסור להפשיט קודם זריקה, כמבואר ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות ה"ח, והוא מהגמ'. וכן מבואר במשנה, קרעו והוציאו אימוריהן וכו', משמע שלא היה צריך לקרוע, רק נגד אימוריהן... וכן משמע לכאורה מדרבי יהודה דאמר - כוס היו ממלאין מדם התערובות, שאם נשפך דמו של אחד מהם וכו'. ורבי יהודה לטעמיה דסבר מין במינו לא בטל, כמבואר בגמ'. ואם היה הטריפות מצוי כל כך, איך לא היתה נמצא בהרבה פסחים הנשחטים לכל ישראל, אחד שיהיה טריפה בבדיקת הריאה, והרי הדם כולו שעל הרצפה מעורב בטריפה, ואין דם מבטל דם ואסור למזבח מדאורייתא". ובשו"ת בית אפרים (סי' ו') הסכים עמו בראיה זו (והשיג מטעם אחר, דאם דם אין מבטל דם, מותר בזריקה).

⁴ ע"פ מאמרי הרבנים בקובץ הבאר כ"א - כ"ג, ובקובץ בית אהרן וישראל ק"ד, ק"ז וק"ח.
3 אברהם צבי הכהן/חלב, חמאת וגבינת נכרים/ הערות תתקבלנה בברכה

למדנו מדבריהם, שאם הטריפות מצויות, ועירבו דם של הרבה בהמות יחד, נאסר כל הדם בזריקה. ואף שעל כל בהמה לבדה אין צריך לחשוש שהיא טריפה, משום שרוב בהמות אינן טריפות, אבל על הרבה ביחד צריך לחשוש שמעורב בהן טריפה, כיון שהטריפה מצויה עכ"פ במיעוט ניכר של הבהמות.

וא"כ לפי הידוע כיום, שבשליש בקירוב מהבהמות מצויות טריפות, אם מערבים חלב של הרבה בהמות יחד, צריך לאסור את כל החלב בשתייה, כיון שבוודאי מעורב בו חלב טריפה בשיעור ניכר, ואין ששים כנגדו לבטלו.

ראייה להיתר

בשו"ע (יו"ד סי' פ"א סעי' ב') פסק: "גבינות שנעשו מחלב בהמה, ונמצא טריפה, אם הוא טרפות שאפשר שאירע לה עתה, כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא בו, מותרת, דאמרין השתא הוא דנטרפה. אבל אם ידוע שקודם שחלבה נטרפה, כגון יתרת אבר שנטרפת בו, או הוגלד פי המכה, שבידוע ששלשה ימים קודם השחיטה היה, כל הגבינות שנעשו מחלבה, אסורות. ואם היתה בעדר עם בהמות אחרות, ונתערב חלבה עם חלב האחרות, הולכים בו אחר שיעור ששים".

וכתב הרמ"א (ומקורו באו"ה הארוך כלל מ"ט דין א'): ואם יש ס' בהמות בעדר, ולא ידעין בודאי שחלב מן הטריפה היא יותר מחלב אחת האחרות, אמרין מסתמא דאיכא ששים, ומותר".

ובדרכי משה (שם ס"ק ד') ביאר: "וצ"ע, דנ"ל קולא גדולה, דלפעמים שבהמה אחת חלבה מרובה מבהמה אחרת, ואיך נשער בששים בהמות, דילמא זו שנטרפה היה חלבה מרובה משאר בהמות. ועל כן נראה לי, דאין להיתר בזה, אלא אם כן נודע בודאי שהיה ששים מן החלב הטהור נגד הטמא. מיהו י"ל, מאחר דשיעור ששים הוא מדרבנן, כמו שיתבאר לקמן סימן צ"ח (ד"מ ארוך אות ו), אזלינן מספיקא לקולא, וי"ל מן הסתם שהיה ששים. מאחר שיש ששים בהמות, לא מחזקינן ריעותא, דילמא הטרפה נתנה יותר חלב מן האחרות, אבל אי ידעין בודאי, לא מועיל ששים בהמות, כן נ"ל".

והנה, אם נאמר כדעת המשכנ"י והבית אפרים, שכשיש תערובת של הרבה בהמות, צריך לחשוש למיעוט הטריפות שבודאי קיים בהן, קשה, למה די בחלב של ששים בהמות כנגד בהמת הטריפה, הרי בששים בהמות בודאי מצוי מיעוט של בהמות טריפות, מלבד אותה בהמה שנמצאה טריפה, וא"כ למה די לבטל את חלב הטריפה בחלב של ששים בהמות אחרות, הרי לא כל ששים הבהמות האחרות כשרות.

ועל כרחנו צריך לומר, שכיון שנפסק על כל בהמה בשעת החליבה, שהחלב כשר, כיון שרוב הבהמות אינן טריפות, לא חוזרים ודנים שוב על כל התערובת יחד, אלא ההיתר עומד במקומו.

סברת ההיתר

כתב בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"ב סי' קמ"ז): "הארכתי בכמה מקומות, ד[רובא ד]ליתא קמן, נהי בתחילה קאמרין בפ"ק דחולין - תינח רובא דאיתא קמן, רצונו לומר, דאתחזק רוב התירא קמן, רובא דליתא קמן, כגון קטן וקטנה דלא אתחזק רוב התירא קמן, אלא כך מנהג העולם - רובא דעלמא אינן סריסים ואיילנות, אבל לא אתחזק רוב התירא קמן, דאפשר דכל קטן וקטנה דהאי דרא, כולם סריסים, א"כ מנ"ל דאזלינן בתר האי רובא, דמבואר מזה לפי הס"ד, דרובא דליתא קמן גריע מרובא דאיתא קמן, מכל מקום היינו להס"ד, דפריך מנא לן. אבל לפי המסקנא, דהלכה למשה מסיני היא, דאזלינן אפילו ברובא דליתא קמן, שוב עדיף ליתא קמן מדאיתא קמן. דאיתא קמן עכ"פ איתא כאן לפנינו מיעוט הסותר להרוב, ואפשר שיזדמן לפנינו מן המיעוט המוחזק לפנינו, ומעורב בין הרוב, אלא שגזירת הכתוב הוא דאזלינן בתר רובא. וארוב כזה כתב שיטה מקובצת פ"ק דב"מ בשם תוס' הרא"ש, בסוגיא דקפץ אחד מן המנויין לתוכו, דהוה רק ספיקא, אלא רחמנא התירו. אבל רובא דליתא קמן, אין כאן שום חזקת איסור, דאפשר כל הקטנים בדור הזה, כולם בני אולודי, אין גם אחד מהם סריס, ואין כאן אפילו ספק".

וכ"כ להדיא (שם, אהע"ז ח"א סי' ה') גם לענין טריפות: "מה שהקשה בנודע ביהודה סי' ס"ט לרמב"ם וסיעתו, דאין ברי מועיל נגד רוב [א.ה.], כלומר שאין עד אחד נאמן להעיד נגד רוב, קשה איך אכלינן בשרא מטבחים, היכי דאיכא רוב טרפות במקולין, במחילת כבודו, נתחלף לו רובא דאיתא קמן בדליתא קמן. דאע"ג דבהס"ד איתא קמן עדיף, אבל בתר דידעין דאזלינן בתר רובא, רובא דליתא קמן הוא עדיף, דלא אתחזק המיעוט המתנגד לרוב. כגון רוב בהמות כשרות, הנה כל הטריפות הניכרים לפנינו, אינם בגדר הספק, ושאר בהמות אמרין, רוב בהמות מימות עולם ועד סוף העולם כשרות ומיעוט טרפות, ואפשר שהיום אין שום בהמה אחת טרפה בעולם, אלא אותן הנודעים לנו, ולא אתחזק המיעוט, וכן כולם".

ולפ"ז שלא מקרי אתחזק מיעוט בהמות טריפות כעת, דאולי כל הבהמות הנמצאות כעת בעולם, כשרות הן, ממילא אפילו אם נתערב חלב של הרבה מהן, מותר לשתות את החלב, דאין צריך לחשוש שמעורב בחלב אפילו מיעוט חלב טמא, דאולי אין כאן חלב טמא כלל.